

DELAVEC

Glasilo Glavnega Radniškega Saveza Jugoslavije.

Uredništvo in uprava:
Ljubljana,
Šelenburgova ulica št. 6/II.

Izhaja 10, 20. in 30. dne
v mesecu.

Stane posamezna štev. 1 Din,
mesečno Din 4--., celoletno
48 Din. — Za člane izvod
po 1-10 Din.

Oglasi po ceniku.

Dopisi morajo biti frankirani
in podpisani, ter opremljeni
s štamp. dotične organizacije.

Rokopisi se ne vračajo.

Reklamacije so poštne
proste.

Protivojna številka.

Uvodna beseda.

Ta številka je posvečena spominu na leta vojne groze, ki so bila med leti 1914 in 1918.

K temu smo se odločili, sledeč klicu naših intencional, da vzbudimo v naših srcih ob spominu na skupaj prestano gorje trdno odločnost, da bomo delali z vsemi svojimi silami na to, da zavladna na svetu novi družabni red, v katerem se bo umaknilo medsebojno surovo klanje redu vsečloveške družabne in politične organizacije.

Vseeno je, ali je ta cilj blizu, ali je daleč... Čim dalje je, tembolj je treba strniti napore najboljših med nami, predvsem pa naše mladine, da ga dosežemo.

Mi ne oznanjamo dobe, ki naj bi izključevala pogum in moško odločnost. Zelimo pa dati tej odločnosti višjo, človeštva vrednejšo obliko za udeleževanje, kakor je medsebojno izropavanje in pobijanje.

Proletarski možje in proletarska mladina je poklicana, da brani pravico, enakost in bratstvo. Da vstvarja vse to, četudi bi bile med vencem, spletenih iz teh dragih nam rož še trni, kakor jih

vidi pesnik-prorok v pesmi Tuji mož, ki jo v današnjem »Delavcu« priobčujemo in ki opisuje vso tragiko mirovne ideje med vojno, obenem pa kaže z najglobljo resničnostjo na težko delo za zmago ideje svetovnega miru.

Nosite te misli v srcu zlasti vi, mladi proletarci! Ne bodite ponosni na to, da ste vojaki male domovine! Bodite ponosni na to, da združujete v svojih srcih misel ožje domovine z mislijo širše domovine — človeštva — internacionale. Ta domovina vstaja iz anarhije kapitalističnega gospodarstva in vas kliče.

Na nešteti zborovanjih manifestira danes svetovni proletariat, da je ta domovina že živa realnost. Ali bo jaka dovolj, da napove zmagovito vojno vojni in izvaja mir med narodi?

Mi tega ne vemo. Vemo pa, da je bodočnost v vaših dušah in da vstvarjajo zgodovino krepke duše.

Te zbirati, združevati jih za veliko stvar — to je realno delo za zmago mirovne misli, ki ne bo izvajala svoje odločilne zmage na dan vojne napovedi, ampak v dolgih letih predpriprave.

b) države se zavežejo, da se bodo medsebojno podpirale, za slučaj, da bi bila katera napadena;

c) pri državah, ki to žele, se ta splošna garancija izpopolni še s posebno garancijo. Take posebne garancije potrjuje svet društva narodov, da odgovarjajo določilom splošnega pakta. Posebne garancije naj društvo narodov registrira in jih objavi potom tajništva.

d) na podlagi splošne garancije mora vsaka država sporočiti svetu društva narodov svoje razorožitvene predloge;

e) Ko bo svet duštva narodov dobil od vseh držav razorožitvene predloge, naj izdelata splošni razorožitveni načrt.

f) kakor hitro bi se začele izvajati določene razorožitvene odredbe, stopi v veljavo splošni garancijski pakti.

g) ko se izgotovi načrt za omejitev oboroževanja, ne sme nobena država prekoračiti določenega števila.

To je v glavnem garancijski pakt, ki ga je odobrila temporerna mešana komisija in se je sedaj obravnaval na seji društva narodov.

Nikoli več vojne!

Nikoli več vojne! Ta zaobljuba nas je žgala v duši noč in dan skozi štiri dolga, grozna vojna leta. Nikoli več vojne: to zaobljubo smo odvzeli v krvi umirajočim vojakom, to zaobljubo smo odvzeli od muk zategnjenim ustnicam pohabljenih in gladu umirajočih, sirotam in vdovam, materam, ki so izgubile svoje sinove, sestram, ki so izgubile svoje brate, nevestam, ki so izgubile svoje srečno življenje. Nikoli več vojne! To je krik onih desetih milijonov, ki so bili raztrgani od granat, od plamenov sežganih, od strupenih plinov zadušeni. Nikoli več vojne! To je tarnanje desetisočev oslepelih, stotisočev enorokih, enonogih in ohromelih, ter onih, ki so bili oropani svojega razuma, ter vrženi iz pekla vojne, v pekel hiranja.

Deset let je poteklo, odkar je avstrijski cesar z vojno napovedjo povzročil strašno svetovno klanje, ki je imelo za posledico toliko zla in gorja. Kako je vendar moglo priti do vojne? Ker se je pohotelo Habsburžanom posesti na Balkanu, carju posesti Carigrada, Franciji Elsassa, Hohenzolercem prevlade v Evropi, bogastva Mezopotamije, ker se je kapitalistom vseh držav zahotelo večjih izkoriščevalnih možnosti, radi tega so morali umreti milijoni strašne smrti, radi tega gladovati in hirati vse življenje. Kako je moglo priti do tega? Kako je moglo priti do tega, da je cesar napovedal vojno, ne da bi vprašal ljudstvo? Kako je moglo priti do tega, da je cesar razpolagal z življenjem in usodo narodov, kakor da bi bili narodi njegova last, njegovi sužnji, ki imajo samo korakati, kadar to on zapove?

Zato, ker smo bili sužnji, obvladani od dinastije in generalov, obvladani od veleposestnikov in denarnih mogotcev, obvladani od kapitalističnih strank, predvsem pa obvladani od kapitalističnega tiska z njegovim kapitalističnim duhom. Skoraj tri desetletja pred vojno so vladali krščansko-socialci na Dunaju, skoraj eno desetletje pred vojno so bile

krščansko-socialci in nemško-nacionalci najodločilnejše stranke v parlamentu. Ravno te stranke s svojim tiskom so bili priganjači Habsburžanov, njihovi najposlušnejši lakaji, črno-žolti do kosti. Oni so bili tisti, ki so delali cesarju ovačije, ko je napovedal strašno vojno, oni so bili tisti, ki so veliko ljudsko množico zaslepili in jo navdušili za vojno ter postavili tisk in cerkev v službo svetovnega klanja s svojimi pozivi na vstrajanje (durchhalten), ki se je končalo z lakoto. V tem, da so široke plasti ljudstva tem strankam sledile in da niso našli poti v socialdemokratsko stranko ter v tem, da so svarila socialnih demokratov pred vojno nevarnostjo preslišala, se pustile od vojne presenetiti — je njihova sokrivda na vojni. Ljudstvo je bilo pred vojno suženj duhovščine, plemstva in kapitala in je vse to nad seboj trpelo. Tako je tudi do tega prišlo, da se ga je kakor klavno živino, ne da bi se ga vprašalo — gnalo v vojsko in da je moralo prestati peklensko trpljenje svetovnega klanja z vsemi gorostastnimi posledicami.

Leta 1918. je prišla olajšava — ljudstvo je postalo prosto. Svojo prostost mora izrabiti, da uresniči zapuščino padlih. Ako ravno tudi danes kličemo: Nikoli več vojne! bo ta klic neslišno zadonel, ako si ljudstvo ne bo skovalo orožja za obrambo proti grozečim vojniam. Dokler bodo vojni zločinci iz leta 1914 kjerkoli v Evropi na vladi, za toliko časa je mir na zemlji ogrožen. Ni večjega jamstva za mir, kakor socialistična vlada, delavske vlade po celem svetu. Mi kujemo orožje za mir, ako kujemo orožje delav. razreda. Mi ojačujemo pravo mirovno silo na svetu, ako jaciimo socializem. Mi izpopolnjujemo zaobljubo padlih in trpečih, ako privedemo socializem do zmage. Nikoli več vojne — to pomeni prestavljeno v praktično življenje: nepopusljivo delovanje za mednarodno pobratimstvo vseh narodov — za socializem.

Problemi svetovnega miru.

Sen je sen, — življenje je sovraštvo, večni boj.

Zadnjič smo govorili s prijateljem, ki gleda globoko. On nam je dejal: Svetovni mir je lepa zamisel. Vendar se bojim, da še nisimo na koncu vojn in da se bo strl še marsikak lep načrt ob trdih zakonih življenja, o katerem pravi pesnik, da je sovraštvo, večni boj.

Da boste mojo bojazen bolj razumeli, premislite samo par stvari:

Poglejte si malo Japonsko! Na majhnem otoku je zbitih šestdeset milijonov ljudi. Če se bo to prebivalstvo še naprej množilo, ne bo imelo več prostora na svojem otoku. Vendar, — se Japonci ne smejo seliti v Ameriko, kjer je še veliko neobljudenega sveta. Ne smejo tudi v Av-

Leon Jouhaux: Naš boj za razorožitev.

Delovanje za razorožitev, je delavec največja dolžnost.

J. Jaures.

Da bi sodelovali pri razorožitveni akciji, je sklenila delojemalska skupina mednarodnega urada dela, da odpošlje delegate v temporerno mešano komisijo.

Člen 8 pravil društva narodov določa društveni delokrog glede razorožitve. Ta člen nalaga društvu narodov, da izdelata načrt za splošno omejitev oboroževanja. Dalje ga pooblašča, da sme podvzemati potrebne mere proti škodljivim posledicam zasebnih municijskih tovarnen.

Člen 9 pravil predvideva, da podpira stalni odsek tozadevno delovanje sveta društva narodov. Naloga tega odseka je, da proučuje vsa v delokrog društva narodov spadajoča vojaška, mornariška in letalskotehnična vprašanja in sestoji iz leta 1920 iz delegacij različnih držav, ki pripadajo svetu društva narodov. V tem odseku se nahajajo predvsem oficirji trup, mornarice in aviačarstva. Komisije se imenuje stalni posvetovalni odsek za vojaška, mornariška in letalskotehnična vprašanja.

Takoj po prvi seji pa se je pojavilo mišljenje, da vsebuje tako sestavljeni odsek dvojno nevarnost:

1. ker ima izrazito vojaški značaj in
2. ker ima izrazito oficijelni značaj.

Obojni dejstvi onemogočujeta odseku, da bi obravnaval vprašanje razorožitve z ono velikopoteznostjo in ono inicijativo, ki bi odgovarjala željam in interesom javnega mnjenja po hitri rešitvi perečega vprašanja.

Vsled tega se je ustanovila po predlogu zborovanja društva narodov poleg stalnega posvetovalnega odseka, še posvetovalna mešana komisija. Posvetovalna komisija se razlikuje od gori imenovanega odseka predvsem, ker sestoji iz politikov, vojaško-tehničnih eks-

pertov, finančnotehničnih in gospodarskih strokovnjakov, kakor tudi iz zastopnikov delavskih in delodajalskih organizacij. Dalje pa je važno, da ne zastopajo delegati te komisije svojih vlad. Vsled tega delajo po lastni inicijativi in se ne volijo po narodnosti, marveč se ozira samo na njihovo tehnično kompetenco, kakor tudi samo na njihovo politično in socialopolitično izkustvo.

Vsled tega je baš temporerna mešana komisija izvršila glavno delo na polju razorožitve tekom zadnjih treh let.

Centralni problem, to je vprašanje omejitve oboroževanja je komisija takoj načela. Za podlago je služil komisiji po angleškem delegatu izdelani predlog. Temu predlogu služi za podlago določena edinica pod orožjem stoječih vojakov, kombinirana s koeficienti posameznih držav. Na ta način se je ugotovilo za vsako v poštev prihajajočo državo število armade. Osnutek pa je vseboval očividno nekatere težkoče, vsled česar je komisija skoro spoznala, da je razorožitveni problem tesno zvezan s splošnimi in psihološkimi problemi. Zato je predpogoj, da se rešijo ti problemi, predno se pristopi k rešitvi razorožitvenega problema.

Ta misel je vodila delo temporerne mešane komisije od onega trenutka, ko se je uveljavilo prepričanje, da mora biti razoroževanje v sorazmerja z jamstvom, ki ga dobi država za slučaj razorožitve. Od tega trenutka dalje se je morala baviti temporerna mešana komisija z vprašanjem, kako zmanjšati oborožitev in sicer je to napravila z osnutkom predloga za medsebojni garancijski pakt.

Po debatah, ki so se vršile skozi celo leto 1921 se je izdelal osnutek garancijskega pakta s sledečimi glavnimi točkami:

- a) Napadalna vojna je mednarodni zločin;

21. septembra vsi na protivojne manifestacijske shode!

Najsi bi bila kakšna malenkost v zgornji celoti tudi napačna, celotne slike to ne izpreminja:

Ta celotna slika jasno kaže, da spadamo v krog tistih držav, kjer uganja povojni kapitalizem najhujše orgije.

Koliko bi morala dati Trboveljska družba za plače, ako bi dala za plače 60 odstotkov od produkcije?

Dati bi morala 249 milijonov, dala pa je v resnici 129 milijonov.

Tako prihajamo tudi po tej poti do ugotovitve, da znašajo delavske plače le 55% običajnega normala, ki bi bil v tem slučaju lahko dosegljiv, ker računa družba za produkt normalno ceno.

Tudi po angleški kalkulaciji bi ostalo družbi za materialne izdatke še 112 milijonov dinarjev, za dividende in obresti 54 milijonov dinarjev.

Ali je verjetno, da izda družba za tekoče materialne izdatke — ne za investicijske — na leto po 112 milijonov dinarjev. Poznavalcem razmer se zdi to izključeno.

Oni pravijo, da izdaja družba te in od delavskih plač otrgane kapitale za investicije.

To je tudi nad vse verjetno. Trboveljska je zidala Rajhenburg, zida dragocene palače, stanovanjske hiše in obrate. Ali so dali denar za to delničarji?

Niso ga dali, vsaj po ogromni večini ne. Vse te ogromne vrednote so jim poklonjene. Stomilijonske vrednote — izžete iz gladne krvi našega delavstva so tujim delničarjem poklonjene, da bodo mogli iz tega pravnega naslova še naše otroke izžemati.

Kdor ne vidi vse nezaslišnosti tega početja? Kako je mogoče, da se ne zganje proti temu izropavanju vsa naša javnost, z vlado in ministri na čelu.

Te številke nam pravijo, kaj so kolonije. Ali hočemo ostati brez odpora kolonija?

Pred tribunal ljudske sodbe spadajo prejšnje vlade in tisti naši ljudje, ki so se dali podkupiti z upravnimi mesti in drugimi ugodnostmi, da molčijo k temu početju in ki so pošiljali orožništvo med delavstvo, ki zapušča v topi resegnaciji iz protesta proti temu brezpravnemu stanju rodno grudo.

Apeliramo na sedanjo vlado, da se zgane!

Zahtevamo od nje, da pokrene rudarsko vprašanje na celi črti, ker je to izkoriščanje le zato mogoče, ker tudi država v svojih rudnikih bolje ne postopa.

Zahtevamo dejanj, ne obljub in prazne demagogije!

Mi nočemo biti več kolonija!

listi železničarji, posebno pa strojevodje, ki častijo reakcijo in rumena društva, so šli k tej prireditvi ter so se globoko prikloili izdajalcu in mu poljubili roko, ki pomaga spletati bič, katerega že danes gotovo obilno občutite. Ves proletarijat vas občuduje za vašo razredno zavest, ki jo kažete s tem, da prijete take večere!

Vestnik „Svobode“.

Trbovlje. Kljub temu, da klerikalni minister g. Sušnik, ki je vstopil v vlado z geslom: »Vsem enake pravice«, ni dovolil za naš okrožni zlet polovične vožnje, je vendar naša prireditelj nad vse sijajno uspela. Trbovlje niso videle kaj takega. Čeravno imajo klerikalci, sokoli i orjunaši vse ugodnosti na železnici, niso mogli še do danes pokazati kaj enakega. To je dokaz, da se delavstvo ne straši žrtev in gre vkljub vsem zaprekam vladujočega razreda svojo začetano pot naprej. Že v soboto so prihajali gostje in delegati D. T. E., kateri so zborovali do polnoči. Okrog 1 ure ponoči so odšli člani in članice DTC in UDR iz Soštanja. Že v zgodnjih urah krasnega nedeljskega jutra so se na dvorišču Delavskega doma zbirali člani in članice DTE. Že sprevod na kolodvor je bil lep, a šel lepši nazaj, ko so korakali sodrugi in sodružice Studenčani v krojih, katere je vsak občudoval. Tudi Zagor-

je in Hrastnik sta bila častno zastopana, tako z člani in zastavami. Vseh zastav je bilo sedemv sprevodu, med temi šest tujih. Pozdravni govori so bili kratki in jedernati. Popoldne ob 3 uri je že bilo dvorišče Delavskega doma vse zasedeno, a vedo so še dohajali ljudje v velikih skupinah. Telovadbo je otvoril ženski naraščaj in sedaj so sledile ovacije v taki meri, da še na nobenem nastopu tako, posebno pa takrat, ko sta vaje izvajala a orodju s. Pihl in Trbovelj in s. Šveiger iz Studenc. To je bila slika, katera bo gotovo vsem navzočim ostala precej časa v spominu. Vsa telovadba, proste vaje in vaje na orodju so pokazale, da smo precej napredovali od lanskega leta. Po telovadbi se je razvila prosta zabava, ki je potekla brez vsacega incidenta. Zahvaljujemo se vsem zunanjim sodrugom i sodružicam, ki so se zleta udeležili in s tem pripomogli naši prireditvi, da je tako častno izpadla. Tudi člani UDR iz Soštanja in Zagorja so se kot reditelji vrlo pokazali, zakar jim izrekamo tem potom najlepšo zahvalo. Tudi vsem članom in članicam D. T. E. iz Studenca, iz Maribora, Ljubljane, Soštanja, Črne, Guštanja Hrastnika in Zagorja se zahvaljujemo za udeležbo in vam kličemo: Na svidenje! Zahvaljujemo se tudi našim sodrugom, ki so preskrbeli naraščaju brezplačno kosilo in gostom prenočišču. — Zletni odbor D. T. E. Trbovlje.

Naše organizacije.

Železničarji.

Shod železničarskih delavcev v Mariboru.

V petek 12. septembra 1924 se je vršil na vrtu gostilne Ivič v Mariboru jako lep shod delavcev, ki so ga sklicale vse tri podružnice Saveza železničarjev Jugoslavije v Mariboru. Dnevni red shodu je bil: Zahteva doplačila mezdnih razlik od oktobra 1923. Poročal je sodrug Bahun. Shoda so se udeležili sicer maloštevilni »neodvisni«, ki so si naročili govornika iz Ljubljane, če tudi ni bil železničar. Shod je bil potreben, ker merodajni vedno bolj, če tudi nekoliko sramežljivo, odločno odrekajo delavcem doplačilo, medtem ko so nastavljenemu oseboju, če tudi po dolgem vendar priznali to doplačilo, če ga tudi niso še v polni meri izplačali. Referent je podal poročilo, iz katerega izhaja, da ni namena delavcem nadoknaditi razlike na mezdah, dasi je bilo lani od samega ministra Jankovića jamčeno vsem železničarjem, torej tudi delavcem, da se bodo njih plače z veljavnostjo od 1. oktobra 1923 uredile, četudi bi se ta regulacija pozneje izvršila. Gospod novi ravnatelj je našima delegatoma dne 16. avgusta izjavil, da se ne misli na izplačilo za nazaj, ker so bile baje pred enim letom druge tržne cene delovne sile kot so sedaj in da bi bilo sedaj težko ugotoviti, koliko bi delavcem šlo za nazaj. V Srbiji in po drugih pokrajinah, razen Slovenije se je urne plače uredilo že v jeseni, pri nas pa še do danes ne pri vseh kategorijah. Tako različnega postopanja z železniškimi delavci se ne pomni, od kar železnice stojajo. Najslabše plačanim delavcem se najkasneje plače regulira, namesto najpreje. Zato pa ne dobe že v naprej obljubljenega doplačila. Ne gre pa samo za doplačilo, ampak tudi za revizijo plač samih. Urne plače, katerih niso delavci nikoli zahtevali (to je zasluga moskovitov) so skrajno pomanjkljivo in krivično izvedene. Nekateri delavci niso stvarno ničesar dobili ali pa celih 50 par na uro. Samo najstarejši so dobili do največ 50 odstotkov poviška, toda teh je malo in te se sedaj namerava reducirati. Nadalje delavci ničesar ne vedo, kaj je z njihovimi ostalimi pravicami zlasti s provizijskim skladom, dopusti itd. Naši deputaciji je gosp. Sušnik dne 29. julija obljubil, da bo čim prej izdal novi pravilnik, ki ga na podlagi pragmatike mora izdati in sicer, da bo ta pravilnik izdelal z zastopniki organizacij, ker on stoji na stališču, da so organizacije zato, da se z njimi dela. Sušnik pa, kakor se vidi, nima vremena in se je baje neki drugi deputaciji izjavil, da v obče ne bode izdelal nobenega pravilnika, češ: da ga delavci ne zahtevajo! Če je to res g. Sušnik izjavil, tedaj nam ne dostaje besed, s katerim

bi to njegovo postopanje pravilno označili. Sodrug Bahun je predložil zborujočim resolucijo, katera zahteva izplačilo vseh poviškov od 1. oktobra 1923. Nadalje takojšnjo revizijo plač in končno zopetno uvedbo dnevnih plač. Izplačilo boleznine v izmeri 100 odstotkov, namesto 70 odstotkov. Boleznino se mora plačati delavcu tudi za nedelje in praznike in ne samo za 25 dni v mesecu. Rezolucija je bila soglasno sprejeta in jo objavimo radi pomanjkanja prostora v prihodnji številki. Nadalje je govoril g. Vuk iz Ljubljane, ki je povedal, da je izjavil g. ravnatelj Borko, da delavci ne dobe doplačila, ker je vlada dotično vsoto črtala, to je 2 milijona dinarjev! K besedi se je nadalje priglasil neki Magdič, ki pa je očitno imel druge namene kot ostali govorniki. Isti ni govoril k stvari, ampak je začel, kot imajo pikiči navado, delati Savezu očitke, da se noče s komunisti ujediniti. Sodrug Krekič, da je baje rekel, da se naj komunisti najprej izjavijo za Amsterdam. To je seveda laž, res pa je, da bi bil Savez za ujedinenje, če ne bi vedel, kaj nameravajo komunisti z ujedinenjem. Naša organizacija je v posesti pisma, ki je nepobiten argument, kaj bi oni radi z ujedinenjem.

Končno je še govoril sodrug Bibič, na kar je bil shod zaključen. Delavci so se izjavili za ujedinenje, toda ne za švindel, kakor ga hočejo »neodvisni«. Treba bode sklicati shode vsehposod in železničarjem povedati, kako misli nova vlada o njih, to pa posebno zato, ker so se mnogi dali od klerikalcev hipnotizirati ter pričakujejo od nove vlade rešitve. To je pa napačno. Klerikalizem je največji sovražnik ljudstva. Zato dolj s klerikalci in z vsemi pijavkami. Boj njim! Železničarji v Savez železničarjev, ki je edina organizacija, katera zastopa naše interese!

Častni večer društva strojevodij.

V soboto dne 6. t. m. je priredila podružnica društva strojevodij v Mariboru inštrukcijskemu strojevodju, predsedniku Pavlu Dežmanu častni večer. Na tem večeru so društveni člani podarili Dežmanu srebrno tobačnico za njegove zasluge pri sestavljanju skrajno reakcionarne in slabe železničarske pragmatike. Mimogrede bodi omenjeno, da je bil Dežman za zasluge pri pragmatiki tudi od ministrstva odlikovan z zlato kolajno (poročilo Uradnega lista 11. sept. 1923.) Danes protestirajo vsi železničarji proti tej najreakcionarnejši pragmatiki, ki je za železničarje najhujši suženjski bič. — Tudi društvo strojevodij hoče — vložiti predloge za izpremembo te krivične pragmatike, in glej — ironijo — ob enem pa dajejo darila tistemu, ki se je na zborovanju v Mariboru na prsa tolkel in kričal, da je njegova zasluga, če imajo železničarji tako pragmatiko. — Vsi

Slike iz vojne.

O. Zupančič: Tuji mož.

Ženski glasovi.

Kdo je tuji mož?
Kaj bi rad ta mož?
Proč od nas, ti plašni, strašni mož!
Tujec.
Kaj tako vam trd,
nespravljiv obraz?

Moški glas.

Mnogih bratov smrt
šla je preko nas,
mnogih mest razval
na srce nam pal,
zlatih, belo krščenih,
dragih, ko življenja dih —
ni vrnitve, poti ni do njih.

Ženski glasovi.

Joj nam, joj!
Tujec.
Nisem carstva bil
v pesem vam zaprl?
Pevce je učil:
Duh bo silo strl.

Ženski glasovi.

Pevce je ta mož.
Davnih časov mož.
Videc-prorok je ta čudni mož.

Moški glas.

Časov glej razdor,
svetih slov zator:
vrglo nam je duše vznak
čez oči zgrnilo mrak —
vsako čelo nosi Kajnov znak.

Ženski glasovi.

Joj nam, joj!
Tujec.
Bratstva tajno slast,
sem poveril vam,
ž njo duhov oblast
poneizmeril vam;
kaj počeli ste,
kam jo deli ste?

Ženski glasovi.

Kaj očita mo?
Kot sodnik je mož.
Srce v prsih nam obrača mož.

Moški glas.

O, za bratov šibkih rođ,
za bodočnost njih usod
vzeli nase krivdo svojo, gospod.

Ženski glasovi.

Joj nam, joj!
Tujec.
Deca, hvala vam
za besedo to;
nisem vedel kam
z mislijo svojo;
truden romar v noč

trkal sem gredoč,
trkal ne nektero dver,
deca, truden vsak večer —
oglasili niso se nikjer.

Ženski glasovi.

Preobilje rož
usul na tla je mož.
Zlatoslovno pismo sredi rož.

Pismo.

Bratstva tajno slasi
nate zanaprej,
ž njo duhov oblast
danes in poslej.
Dar je moj gorjup,
vežek zanj odkup:
venec, s trnjem prepleten,
možu v prsa položen
za pravice in svobode vekovečni sen.

Ženski glasovi.

Kam je izginil mož?
Kdo je bil ta mož?
Kaj je hotel? Kaj nam dal je mož?

Moški glas.

To je hotel mož, to nam dal je mož:
trnje bode izpod rož — bratstva bridko
slast nam dal je mož.

Ivan Cankar:

Gospod stotnik.

Dokaj časa je že, da so zadobile moje sanje in pač sanje vsakega človeka čisto novo, prav posebno lice. Nič več niso puste blodnje, bežne megle, ki se brez smisla in vzroka prelivajo druga v drugo ter se nazadnje razpuhte v nič. Niso več tiste sanje, ki jih človek zjutraj strmeč ugleda z zaspanimi očmi ter napol smehljajae, napol jezen zamahne z roko: »Vrag vas vzemi, odkoder vas je dal!« in ki na to smešno grozno odkobalijo v brezšno, kakor se ob rani zarji škratje poskrijejo v gozd. Sanje, ki jih sanjam zdaj jaz in ki jih sanjaš ti, so senca prave resnice; pač so oblike strahotno povečane, nadvse čudno pokvečene in skrivenčene, toda resnica le ostane, spoznaš jo koj in srce ti je žalostno.

Hladno jesensko jutro je bilo, megle so se vlačile po dolini in se plazile ob strmih rebrih gora, na vrhovih se je v žarkih zgodnje zarje belil prvi sneg, ki je bil zapadel ponoči. Nebo je bilo jasno; še se je spominjalo na polnočni sneg in na mrzle jutranje zvezde, ali že čakalo solnca.

Gledal sem skozi okno; to okno še nikoli ni bilo umito, zato sem gledal kakor skozi pajčolan, razločil pa sem natanko vse, kar se je godilo pred menoj; tudi glasovi so bili v čistem jutranjem zraku tako jasni, da sem slišal in

